

Мухаметкалиева Е. М.
PhD, шақырылған ғалым
Сиракуз Университеті, АҚШ
e-mail: ymukhame@syr.edu
ORCID: 0009-0008-9422-5863

Мұханбетәлі Б. М.*
Қазақстан Республикасы Президентінің
жанындағы
Мемлекеттік басқару академиясы
Басқару институтының докторанты
Астана қ., Қазақстан Республикасы
e-mail: b.mukhambetali@apa.kz
ORCID: 0000-0002-3832-7039

КАПИТАЛДЫҢ ЗАҢСЫЗ КЕТУІН БОЛДЫРМАУДЫҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫ МЕН МЕХАНИЗМДЕРІ: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа. Капиталдың заңсыз кетуі дамушы және ресурсқа тәуелді елдер үшін ең өзекті проблемалардың бірі. Бұл жайт мемлекеттік бюджеттің елеулі шығындарына әкеліп соқтырады, институционалдық тұрақтылыққа нұқсан келтіреді және әлеуметтік-экономикалық теңсіздікті тереңдетеді.

Бұл мақала халықаралық салыстырмалы талдау негізінде капиталдың заңсыз кетуін болдырмаудың заманауи стратегиялары мен тетіктерін қарастырады. Үндістанның, Оңтүстік Кореяның, Нигерияның, Бразилияның және ЭЫДҰ елдерінің жағдайлары негізінде капиталдың кетуімен күресуге бағытталған институционалдық, құқықтық және технологиялық шаралар қарастырылады. Қолданылатын әдістеме нормативтік-құқықтық актілердің мазмұнын, салыстырмалы жағдайды және халықаралық ұйымдардың деректерін екінші реттік талдауды қамтиды.

Нәтижелер ашықтыққа, салық туралы ақпаратпен алмасуға, қаржылық бақылауды автоматтандыруға және трансшекаралық ынтымақтастықты нығайтуға негізделген кешенді тәсіл ең жоғары тиімділікті көрсететінін байқатты.

Түйін сөздер: капиталдың кетуі, салықтың ашықтығы, офшорлық, салықтан жалтарумен күрес, халықаралық ынтымақтастық, дамушы елдер.

КІРІСПЕ

Капиталды заңсыз шетке шығару (capital flight) – экономикалық мәселе ғана емес, сонымен қатар фискалдық егемендік пен мемлекеттердің орнықты дамуына қатер төндіретін институционалдық сын-қатер. Бұл құбылыс заңсыз немесе жартылай заңды тәжірибелердің кең ауқымын, оның ішінде сыртқы экономикалық операциялар кезінде бағаларды қолдан көтеру немесе төмендетуден бастап, салықтан жалтару мақсатында офшорлық сызбалар мен жалған компанияларды пайдалануға дейін қамтиды.

Global Financial Integrity деректеріне сүйенсек, 2006-2015 жылдар аралығында дамушы елдер жыл сайын \$620-970 млрд аралығындағы капитал ағынын жоғалтқан, оның басым бөлігі сауда операцияларын манипуляциялау нәтижесінде болған [1].

Орталық Азия елдері, соның ішінде Қазақстан үшін бұл мәселе бірқатар факторлардың үйлесуімен күрделене түседі: шикізат экспортының жоғары үлесі, сыртқы қаржыландыруға тәуелділік, әлсіз салық әкімшілігі және трансшекаралық бақылау тетіктерінің шектеулілігі. Капиталдың заңсыз сыртқа кетуі елдің инвестициялық тартымдылығын төмендетеді, цифрландыру, денсаулық сақтау, білім беру секілді стратегиялық бағдарламаларды іске асыруға арналған бюджет ресурстарын азайтады және мемлекеттік институттарға деген сенімсіздікті күшейтеді. Бұдан бөлек, санкциялық қысым мен жаһандық қаржы архитектурасының өзгеруі жағдайында көлеңкелі сызбалармен байланысты тәуекелдер одан әрі өзекті бола түсуде.

Осы мақала мақсаты – халықаралық тәжірибелерді (Үндістан, Оңтүстік Корея, Нигерия, Бразилия және бірқатар ЭЫДҰ елдері) салыстырмалы талдау негізінде капиталды заңсыз

шығарудың алдын алудың тиімді стратегиялары мен тетіктерін анықтау және оларды дамушы елдер, ең алдымен Қазақстан жағдайында бейімдеуге арналған ұсыныстар әзірлеу. Зерттеу барысында кейс-талдау, нормативтік актілерге контент-талдау және халықаралық ұйымдардың деректеріне екінші реттік талдау әдістері қолданылды, бұл институционалдық, құқықтық және технологиялық шараларды кешенді бағалауға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТКЕ ШОЛУ

Капиталды заңсыз шығару (КЗШ) және онымен байланысты заңсыз қаржылық ағындар мәселесі көптен бері академиялық және қолданбалы зерттеулердің назарында. Бұл құбылыстың экономикалық және институционалдық себептеріне баса назар аударылады.

Классикалық мысал ретінде Ндикумана мен Бойстың еңбегін айтуға болады, онда Сахараның оңтүстігіндегі Африка елдеріндегі сыртқы қарыздардың елеулі үлесі қайтадан елден сыртқа заңсыз капитал ретінде шығып кететіні көрсетілген. Авторлардың бағалауынша, аймақтағы жаңа сыртқы қарыздың әрбір долларына шамамен 60 цент капитал ағынының кетуі сәйкес келеді, бұл қарызға тәуелділіктің және ұлттық байлықтың жоғалуының шырғалаң шеңбер екенін көрсетеді [2].

Халықаралық валюта қорының сарапшыларының пікірінше, бұл үдерістер фискалдық тұрақтылықты әлсіретеді және даму үшін қажетті мемлекеттік ресурстардың жетіспеушілігіне әкеледі. Заңсыз қаржылық ағындар салық түсімдерін азайтады, теңсіздікті арттырады, нарықтық бәсекелестікті бұрмалайды және мемлекеттік институттардың легитимдігін төмендетеді [3]. Бұл тұрғыда әсіресе дамушы елдер осал, өйткені оларда құқықтық және институционалдық шеңберлер әлсіз әрі сыртқы қаржыландыруға тәуелділік жоғары.

Ғылыми әдебиеттерде офшорлық юрисдикциялар мен жаһандық қаржы орталықтарының капиталды заңсыз ауыстыру үшін жағдай жасаудағы рөлі кеңінен талданған. Осы саладағы жетекші зерттеушілердің бірі – Габриэль Цукман – әлемдік жеке қаржылық байлықтың шамамен 8%-ы Швейцария, Люксембург және Кайман аралдары сияқты офшорлық аймақтарда жасырылғанын атап көрсетеді. Бұл құрылымдар қаржылық құпиялылықтың жоғары деңгейін қамтамасыз етіп, активтерді жасыруға, салықтан жалтаруға және қылмыстық жолмен алынған табыстарды ақтауға мүмкіндік береді [4]. Соның салдарынан мемлекеттер жыл сайын жүздеген млрд доллар жоғалтады. Мұндай қаражат инфрақұрылым, денсаулық сақтау және білім беру салаларын қаржыландыруға жұмсалуды мүмкін еді.

Заңсыз қаржылық ағындардың артып келе жатқан қаупіне жауап ретінде халықаралық қауымдастық трансшекаралық қаржы операцияларының ашықтығы мен есептілігін арттыруға бағытталған бірқатар бастамалар қабылдады. Солардың ішінде ең маңызды қадамдардың бірі – Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) әзірлеген Салық ақпараттарымен автоматты алмасу стандартының (AEOI) енгізілуі. AEOI-дің арқылы әртүрлі елдердің салық органдары шетелдегі резиденттердің қаржылық шоттары туралы ақпаратқа қол жеткізді, бұл салықтан жалтару ауқымын едәуір азайтуға мүмкіндік берді [5]. AEOI-ді енгізу тәжірибесін талдау бұл тетік трансшекаралық заңсыз әрекеттермен күресте, әсіресе дамыған салық әкімшілігі бар елдерде, тиімді құрал екенін көрсетеді.

ЭЫДҰ бастамаларымен қатар, Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл бойынша қаржылық шараларды әзірлеу тобының (FATF) қызметі маңызды рөл атқарады. FATF соңғы есептерінде киберқылмыстың және капиталдың цифрлық түрдегі заңсыз қозғалыстарының – криптовалюталар мен жалған онлайн-компанияларды қолдану арқылы жасалатын схемалардың өскенін ерекше атап көрсетеді [6]. Мұндай жағдайда халықаралық ынтымақтастық, құқық қорғау органдары арасындағы үйлестіру, ақпарат алмасу және бірлескен тергеулер шешуші маңызға ие болады.

Қазіргі әдебиеттерде заңсыз қаржылық ағындарға қарсы күресте технологияларды пайдалану мәселесіне ерекше назар аударылуда. Deloitte және McKinsey сынды жетекші консалтингтік компаниялар мен талдау орталықтары күдікті қаржылық транзакцияларды ерте анықтау үшін жасанды интеллект, машиналық оқу және үлкен деректерді талдаудың

өсіп келе жатқан маңыздылығын көрсетеді. Бұл технологиялар комплаенс-бақылау процестерін автоматтандыруға, қаржы нарығы қатысушыларының мінез-құлқындағы ауытқуларды анықтауға және тәуекел профилін дәлірек жасауға мүмкіндік береді [7].

Сонымен қатар, капиталдың заңсыз шығарылуының дамушы елдерге тигізетін зиянын бағалауға арналған зерттеулердің зор үлесін атап өткен жөн. Кобхэм мен Янскийдің зерттеулері бойынша, трансұлттық корпорациялардың агрессивті салықтық жоспарлауы салдарынан дамушы елдер жыл сайын ЖІӨ-нің 1,32%-на дейін салық түрінде жоғалтады [8]. Бұл орнықты дамудың фискалдық негіздерін бұзып, мемлекеттік инвестицияны шектейді және әлеуметтік қорғау, білім беру мен инфрақұрылым салаларындағы мақсаттарға қол жеткізуге кедергі келтіреді.

Осылайша, тиісті әдебиетке шолу капиталды заңсыз шығаруға қарсы күрестің бірнеше негізгі бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді: ұлттық салық және қаржылық жүйелерді жетілдіру, ақпарат алмасудың халықаралық институттарын дамыту, офшорлық юрисдикциялармен күресу, сондай-ақ қаржылық ағындардың ашықтығын арттыру үшін цифрлық шешімдерді енгізу. Алайда, жаһандық стандарттарды нақты елдердің шынайылығына бейімдеу міндеті өзекті болып қалуда, бұл институционалдық әлеуетті, саяси ерік-жігерді және цифрлық даму деңгейін ескере отырып жүзеге асуы тиіс.

ӘДІСНАМА

Бұл зерттеу сапалық әдіске негізделген және келесідей негізгі элементтерден тұрады:

- *Салыстырмалы жағдайлық талдау:* Үндістан, Оңтүстік Корея, Бразилия, Нигерия және ЭЫДҰ елдері (Германия, Нидерланды, Ұлыбритания) мысалдары қарастырылды.
- *Нормативтік құжаттар мен стратегияларға контент-талдау:* ұлттық сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағдарламалар, салықтық келісімдер, трансферттік баға белгілеу заңдары қарастырылды.
- *Екінші дереккөздерге талдау:* Global Financial Integrity, OECD, FATF, IMF және Transparency International ұйымдарының есептері қолданылды.

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Халықаралық жағдайларды талдау негізінде капиталдың заңсыз кетуін болдырмау бағытында қолданылатын тәсілдердің әртүрлілігін және олардың елдердің институционалдық ерекшеліктеріне бейімделуін көрсететін тиімді стратегиялары анықталды. Экономикасы дамыған елдерді де, заңсыз қаржы ағындарына осалдығы жоғары дамушы елдерді де қамтитын зерттеу нәтижелері төмендегідей болды (1-кесте).

1. Үндістан

Үндістан салық әкімшілігін цифрландыруға және халықаралық ынтымақтастықты арттыруға айтарлықтай күш салған елдердің бірі. Бұл ел деректер алмасу платформаларымен біріктірілген табыс салығы бойынша декларацияны алдын ала толтыру жүйесін енгізу декларацияланбаған кіріс көлемін азайтты. Үндістан үкіметі шетелде жасырылған активтерді анықтауға мүмкіндік беретін салық ақпаратын автоматты түрде алмасу (AEOI) туралы келісімдерге қол қойған. Үндістанның Қаржы министрлігінің мәліметі бойынша, 2018 және 2021 жылдар аралығында салық түсімдері салықтан жалтарудың азаюына байланысты 18%-ға өсті [9; 10].

2. Оңтүстік Корея

Оңтүстік Корея трансшекаралық капитал ағындарын бақылау үшін технологиялық құралдарды пайдаланады және BEPS (базалық эрозия және пайданы ауыстыру) жоспарын жүзеге асыруға белсенді түрде қатысады. Сонымен қатар, бұл елде бенефициарлық меншік иелері туралы ақпаратты жария ету жүйесі енгізілген. Бұл шаралар 2019 және 2023 жылдар аралығында офшорға ағып жатқан капитал көлемін 15%-ға қысқартты [11; 12].

3. Бразилия

Бразилия трансферттік баға жүйесін реформалауға және трансұлттық корпорациялардың транзакцияларының цифрлық мониторингін жақсартуға назар аударды. Автоматты ақпарат алмасу механизмдеріне қосылу экспорттық транзакциялардағы бағаларды манипуляциялаудың көптеген жағдайларын анықтауға көмектесті. 2017 және 2021 жылдар аралығында заңсыз аударылған 1,2 млрд доллардан астам қаражат бюджетке қайтарылды [10; 1].

4. Нигерия

Шикізат экспортының жоғары деңгейі бар дамушы ел ретінде Нигерия офшорлық схемалар арқылы капиталдың ауқымды ұшуына тап болған мемлекеттің бірі. Мұнай-газ секторындағы келісімшарттық аудитті және FATF-пен ынтымақтастықты қоса алғанда, ашықтық шаралары 2016 жылғы базалық көрсеткішпен салыстырғанда капиталдың кетуін 10%-ға қысқартты. Нәтижесінде, елдің бұрын жоғалған активтерді қайтару әлеуеті артты [3; 13].

5. Германия

Германия дәстүрлі түрде салық ашықтығының жоғары деңгейін көрсеткен елдердің бірегейі. Ел үкіметі CRS шеңберінде автоматты түрде ақпарат алмасу саясатын белсенді түрде жүзеге асыруда, банктік және инвестициялық транзакцияларға цифрлық бақылауды күшейтуде. Қабылданған ауқымды шаралар неміс резиденттеріне тіркелген офшорлық шоттардың саны азайтып, қаржылық ақпаратқа трансшекаралық сұраулар санын арттырды [14; 15].

6. Ұлыбритания

Біріккен Корольдік компаниялардың бенефициар иелерінің мемлекеттік тізілімін енгізген алғашқы елдердің бірі болды. Бұл әсіресе бұрын ақшаны жылыстату үшін пайдаланылған жылжымайтын мүлік секторындағы транзакциялардың ашықтығын арттырды. 2017 жылдан бастап Ұлыбританияның компанияларын UK Companies House-де тіркеу кезінде бенефициарлық меншік иелерін ашу деңгейі 35%-ға өсті және бұл капиталды заңсыз алу схемаларын жасыруды әлдеқайда қиындата түсті [16; 4].

1-кесте. Капиталдың заңсыз кетуін болдырмау стратегияларының салыстырмалы талдауы

Ел	Негізгі стратегиялары	Цифрлық құралдар	Тиімділігі	Ақпарат көзі
Үндістан	Салық декларацияларын алдын ала тапсыру, AEOI	Біріктірілген салық платформалары	Салық түсімінің 18%-ға өсуі (2018-2021)	Indian Ministry of Finance (2022); OECD (2023)
Оңтүстік Корея	Бенефициарлық меншік иелерінің мемлекеттік тізілімі, капиталды бақылау	Нақты уақыттағы қаржылық мониторинг	Оффшорлық ағып кетуді 15%-ға азайту (2019–2023)	FATF (2023); Transparency Int. (2023)
Бразилия	Трансферттік баға реформасы, AEOI	Экспорттық транзакциялардың электронды мониторингі	Репатриация \$1,2 млрд (2017–2021)	OECD (2023); GFI (2019)
Нигерия	Контракт аудиті, FATF ынтымақтастығы	Ішінара цифрлық аудит	Ағып кетуді 10% азайту; репатриация әрекеттері	IMF (2023); Nigerian Gov. (2021)
Германия	CRS, цифрлық банктік бақылау	ЕО және ЭЫДҰ платформаларымен интеграция	Оффшорлық шоттардың төмендеуі; мемлекетаралық алмасу	OECD (2023); EU Commission (2023)
Ұлыбритания	Бенефициарларының тізілімі, мүлікті бақылау	Companies House API, мүлік тізілімі	+35% меншік иесінің ақпаратты ашуы (2017 жылдан бастап)	UK Companies House (2023); Zucman (2015)

Автор талдау нәтижесінде құрастырған

ТАЛҚЫЛАУ

Салыстырмалы талдау нәтижелері капиталдың заңсыз кетуін болдырмауға бағытталған стратегияларды әртараптандырудың жоғары дәрежесін көрсетеді. Бұл стратегиялардың тиімділігі негізінен институционалдық дизайн, цифрлық тетіктер және халықаралық ынтымақтастық үйлесімімен анықталады.

Біріншіден, салық ақпаратын автоматты түрде алмасу (AEOI) және BEPS бастамасы сияқты жаһандық бастамаларға белсенді қатысумен ішкі реформаларды біріктіретін елдердің жоғары көрсеткіштері айқын көрінеді. Мысалы, Үндістан алдын ала толтырылған салық декларациялары жүйесін және сандық салықтық әкімшілендіру платформасын (TRACES, TIN 2.0) енгізу арқылы 2018 және 2021 жылдар аралығында салық түсімдерінің 18%-ға артуына қол жеткізді [9]. Бұл процестерді цифрландыру ашықтық пен салықты ерікті түрде орындауға ықпал ететінін көрсетеді.

Екіншіден, ашықтығы мен саяси ерік-жігері жоғары елдер, мысалы, Оңтүстік Корея мен Ұлыбритания капиталдың ағылуының тұрақты қысқаруын көрсетеді. Оңтүстік Корея моделі үлкен қаржы ағындарын нақты уақыт режимінде бақылауға және трансшекаралық транзакцияларды қатаң бақылауға баса назар аударады [11]. Сонымен бірге, Ұлыбританияда шетелдіктерге тиесілі жылжымайтын мүлікті міндетті тіркеуді қоса алғанда, цифрлық бенефициарлық меншік тізілімі сәтті енгізілді, бұл бұрын анонимді активтердің 35%-дан астамының меншік құрылымының ашылуына әкелді [16]. Бұл жағдайлар меншік қатынастары мен меншіктің ашықтығына бағытталған құралдардың тиімділігін көрсетеді.

Үшіншіден, Бразилия мен Нигерия сияқты дамып келе жатқан экономикалар жемқорлықтың жоғары деңгейі мен институционалдық тұрақсыздықтың қосарлы сынағына жиі тап болады. Дегенмен, Бразилия трансферттік бағаны реформалауда біршама ілгерілеушілікке қол жеткізді және сонымен бірге 2017 және 2021 жылдар арасында 1,2 млрд доллар репатриацияны тіркеді [1; 10]. Сондай-ақ, Нигерия FATF-пен ресми ынтымақтастыққа қол жеткізуіне қарамастан шектеулі табысқа қол жеткізген ел. Бұл мысал сыбайлас жемқорлыққа қарсы және фискалдық шаралардың тиімділігі сыртқы қысымды ғана емес, сонымен қатар тұрақты ішкі институционалдық дамуды қажет ететінін көрсетеді.

Соңында, неміс үлгісі ұлттық цифрлық инфрақұрылымды Еуропалық одақ және ЭЫДҰ ұлтүстілік платформаларымен біріктірудің маңыздылығын көрсетеді. Неміс тәжірибесі көрсеткендей, банктік және корпоративтік құрылымдарға орталықтандырылған бақылау халықаралық деректер алмасумен үйлескенде анықтау тәуекелін айтарлықтай арттыруға және сол арқылы жалтару уәждемесін азайтуға мүмкіндік береді.

Осылайша, капиталдың заңсыз кетуін болдырмауға бағытталған стратегиялардың тиімділігі мемлекеттің цифрлық жетілуі, саяси еріктің болуы, халықаралық ынтымақтастықтың дамуы және институционалдық сенімділік қамтамасыз етілу жағдайында ғана артатыны байқалады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бұл зерттеу капиталдың заңсыз шығарылуының тұрақты алдын алу тек ішкі реформаларды, цифрландыруды және жаһандық ынтымақтастықты біріктіретін көпдеңгейлі және кешенді тәсілмен ғана мүмкін болатынын көрсетеді.

Осы саладағы халықаралық тәжірибені талдау мынадай қорытындылар жасауға мүмкіндік береді:

1. Институционалдық және цифрлық реформалар капиталдың кетуімен күресу шараларының тиімділігін айтарлықтай арттырады. Үндістанның, Оңтүстік Кореяның және Ұлыбританияның мысалдары технологияны қолдайтын бастамалар салық төлеушілер мен корпоративтік мінез-құлықты заңдылыққа қарай өзгерте алатынын көрсетеді.

2. AEOI және BEPS арқылы халықаралық ынтымақтастық маңызды табыс факторы. Мұндай бастамаларға қатысу деректер алмасуды жақсартады, агрессивті салықтық жоспарлауды болдырмауға көмектеседі және трансұлттық компаниялардың жауапкершілігін арттырады.

3. Дамушы елдер жан-жақты қолдауды қажет етеді. Бұл тек техникалық және сараптамалық көмек қана емес, сонымен қатар ұлттық элита деңгейінде саяси ерік-жігер мен ашықтықты ынталандыруды да қамтиды. Бразилия дәйекті саясатпен салыстырмалы түрде табысқа жетсе, ал Нигерия институционалдық кедергілерге әлі тап болып отыр.

Жалпы жүргізілген зерттеу капиталдың заңсыз кетуін болдырмау саласында қайсыбір әмбебап тәсілдің жоқтығын көрсетті. Әрбір ел өзінің цифрлық даму деңгейіне, институттардың сапасына және сыртқы экономикалық құрылымның ерекшеліктеріне негізделген стратегияны қалыптастырады. Дегенмен, ашықтық, бақылау және жауапкершілік қағидаттары жалпыға бірдей қолданылады. Осылайша, капиталдың заңсыз экспортына қарсы тиімді күрес оқшауланған шараларды емес, ішкі және халықаралық күш-жігерді біріктіретін жүйелі және келісілген тәсілді қажет етеді. Бұл тек фискалдық тұрақтылық мәселесі ғана емес, сонымен қатар азаматтардың мемлекеттік институттарға деген сенімділігінің негізі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Global Financial Integrity (GFI). (2019). Illicit Financial Flows to and from 148 Developing Countries: 2006–2015. <https://gointegrity.org/report/2019-iff-update/>
2. Ndikumana, L., & Boyce, J. K. (2011). Capital Flight from Sub-Saharan Africa: Linkages with External Borrowing and Policy Options. *International Review of Applied Economics*, 25(2), 149–170. <https://doi.org/10.1080/02692171.2010.483468>
3. International Monetary Fund (IMF). (2023). Factsheet: Fight Against Illicit Financial Flows. <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Fight-against-illicit-financial-flows>
4. Zucman, G. (2015). *The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens*. University of Chicago Press.
5. OECD. (2023). Update on the Implementation of the 2021 Strategy on Unleashing the Potential of Automatic Exchange of Information for Developing Countries. https://www.oecd.org/en/publications/update-on-the-implementation-of-the-2021-strategy-on-unleashing-the-potential-of-automatic-exchange-of-information-for-developing-countries_f939b5b6-en.html
6. FATF. (2023). Illicit Financial Flows from Cyber-Enabled Fraud. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsand Trends/illicit-financial-flows-cyber-enabled-fraud.html>
7. Deloitte. (2020). Fighting Economic Crime: The Rise of Connected Technology. <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/topics/risk-management/fighting-economic-crime-connected-technology.html>
8. Cobham, A., & Janský, P. (2018). *Global Distribution of Revenue Loss from Tax Avoidance*. EU Tax Observatory.
9. Indian Ministry of Finance. (2022). *Annual Taxation Report*. Government of India.
10. OECD. (2023). *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes*. OECD Publishing.
11. FATF. (2023). *Mutual Evaluation of South Korea*.
12. Transparency International. (2023). *South Korea: Anti-Corruption Profile*.
13. Government of Nigeria. (2021). *Audit of Oil Sector Revenues*.
14. OECD. (2023). Update on the Implementation of the 2021 Strategy on Unleashing the Potential of AEOI.
15. EU Commission. (2023). *Tax Transparency Progress Report*.
16. UK Companies House. (2023). *Beneficial Ownership Register Statistics*.

REFERENCES:

1. Global Financial Integrity (GFI). (2019). *Nezakonnny`e finansovy`e potoki v 148 razvivayushhixsya stran i iz nix: 2006–2015 gg.* <https://gointegrity.org/report/2019-iff-update/>
2. Ndikumana, L., & Boyce, J. K. (2011). Capital Flight from Sub-Saharan Africa: Linkages with External Borrowing and Policy Options. *International Review of Applied Economics*, 25(2), 149–170. <https://doi.org/10.1080/02692171.2010.483468>
3. Mezhdunarodny`j valyutny`j fond (MVF). (2023). *Informacionny`j listok: Bor`ba s nezakonnny`mi finansovy`mi potokami.* <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Fight-against-illicit-financial-flows>

4. Zucman, G. (2015). The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens. University of Chicago Press.
5. OECD. (2023). Update on the Implementation of the 2021 Strategy on Unleashing the Potential of Automatic Exchange of Information for Developing Countries. https://www.oecd.org/en/publications/update-on-the-implementation-of-the-2021-strategy-on-unleashing-the-potential-of-automatic-exchange-of-information-for-developing-countries_f939b5b6-en.html
6. FATF. (2023). Illicit Financial Flows from Cyber-Enabled Fraud. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsand Trends/illicit-financial-flows-cyber-enabled-fraud.html>
7. Deloitte. (2020). Bor`ba s e`konomicheskoy prestupnost`yu: rost podklyuchenny`x texnologij. <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/topics/risk-management/fighting-economic-crime-connected-technology.html>
8. Cobham, A., & Janský, P. (2018). Global`noe raspredelenie poter`doxodov ot ukloneniya ot uplaty`nalogov. Nalogovaya observatoriya ES.
9. Ministerstvo finansov Indii. (2022). Ezhegodny`j nalogovy`j otchet. Pravitel`stvo Indii.
10. OECD. (2023). Global`ny`j forum po prozrachnosti i obmenu informaciej v nalogovy`x celyax. OECD Publishing.
11. FATF. (2023). Vzaimnaya ocenka Yuzhnoj Korei.
12. Transparency International. (2023). Yuzhnaya Koreya: antikorrupcionny`j profil`.
13. Pravitel`stvo Nigerii. (2021). Audit doxodov neftyanogo sektora.
14. OE`SR. (2023). Obnovlenie po realizacii Strategii 2021 goda po raskry`tiyu potentsiala AEOL.
15. Komissiya ES. (2023). Otchet o xode realizacii nalogovoy prozrachnosti.
16. Registracionnaya palata Velikobritanii. (2023). Statistika reestra beneficiarny`x vladel`cev.

STRATEGIES AND MECHANISMS FOR PREVENTING ILLICIT CAPITAL FLIGHT: A STUDY OF INTERNATIONAL CASES

Mukhametkaliyeva Y.M.
PhD, Visiting Scholar
Syracuse University, USA
email: ymukhame@syr.edu
ORCID: 0009-0008-9422-5863

Mukhanbetali B.M.*
Doctoral Student at the Institute of Management
Academy of Public Administration under the
President of the Republic of Kazakhstan Astana,
Republic of Kazakhstan
email: b.mukhambetali@apa.kz
ORCID: 0000-0002-3832-7039

Abstract: Illicit capital flight represents one of the most pressing challenges for developing and resource-dependent countries, leading to significant losses in state budgets, undermining institutional stability, and deepening socio-economic inequality.

This article examines contemporary strategies and mechanisms for preventing illicit capital outflows through a comparative international analysis. Based on case studies from India, South Korea, Nigeria, Brazil, and OECD countries, it explores institutional, legal, and technological measures aimed at combating capital flight.

The methodology includes content analysis of legal documents, comparative case analysis, and secondary data analysis from international organizations.

The results indicate that a comprehensive approach—based on transparency, tax information exchange, automation of financial oversight, and strengthened cross-border cooperation—demonstrates the highest effectiveness.

Keywords: capital outflow, tax transparency, offshore jurisdictions, combating tax evasion, international cooperation, developing countries.

СТРАТЕГИИ И МЕХАНИЗМЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ НЕЛЕГАЛЬНОГО ВЫВОЗА КАПИТАЛА: ИЗУЧЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ КЕЙСОВ

Мухаметкалиева Е.М.
PhD, приглашенный ученый
Сиракузский университет, США
email: ymukhame@syr.edu
ORCID: 0009-0008-9422-5863

Мұханбетәлі Б.М.*
Докторант Института управления
Академии государственного управления
при Президенте Республики Казахстан
Астана, Республика Казахстан
email: b.mukhambetali@apa.kz

Аннотация: Проблема нелегального оттока капитала остается одной из наиболее актуальных для развивающихся и ресурсозависимых государств, поскольку она приводит к значительным фискальным потерям, ослаблению институциональных структур и усугублению социально-экономического неравенства.

Настоящее исследование направлено на выявление и анализ эффективных стратегий и механизмов предотвращения нелегального вывоза капитала на основе международного сравнительного подхода. Рассматриваются институциональные, правовые и технологические меры противодействия капиталовому бегству, опираясь на кейс-анализ таких стран, как Индия, Южная Корея, Нигерия, Бразилия, а также государств-членов ОЭСР.

Методологическая база исследования включает контент-анализ нормативно-правовых актов, сравнительный анализ кейсов и вторичный анализ аналитических данных, предоставленных международными организациями.

Полученные результаты свидетельствуют о высокой эффективности комплексного подхода, включающего обеспечение прозрачности финансовых потоков, внедрение автоматизированных систем налогового контроля, развитие обмена налоговой информацией и усиление трансграничного взаимодействия.

Ключевые слова: нелегальный отток капитала, налоговая прозрачность, офшорные юрисдикции, противодействие уклонению от уплаты налогов, международное сотрудничество, развивающиеся страны.